

3. 10. 2011

Veźměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Místo teorie práva v systému právní vědy

Správní právo můžeme označit jako jeden z nejvýznamnějších subsystémů českého právního řádu. Jeho posláním je upravovat postavení a chování subjektů práva ve vztazích, které vznikají a uskutečňují se v souvislosti s realizací výkonné moci ve státě ve sféře veřejné správy.[1]

Stručně řečeno správní právo je ta část právního řádu, která upravuje veřejnou správu.[2] Vlastně každý stát světa má správní právo, neboť všechny mají veřejnou správu.[3] Jean Rivero definuje správní právo jako soubor právních norem, oddělených od soukromého práva, které upravují správní činnosti veřejných orgánů.[4] Předseda NSS J.Baxa v laskavé nadsázce SP definoval jako *typické úřednické právo, tvoří je úředníci, protáhnou je legislativním procesem, zákon se k nim vrátí a oni jej pak aplikují*. [5]

S pojmem *správní právo* logicky úzce souvisí tzv. věda správního práva [6], jako jedna z podmnožin právní vědy. Vědu správního práva můžeme společně s P.Průchou definovat jako vědu systémovou , tedy systémově se zabývající jak obsahem tak formou správního práva jako právního odvětví.[7]

Mám za to , že definovat vědu správního práva (resp.správní právo jako takové) by bylo pověstným nošením nočních ptáků do Athén, ve svém textu se chci stručně zamyslet nad zajímavým problémem - kterým je postavení teorie práva v systému právní vědy. Záměrně tak učiním stručně! [8]

Teorie práva (TP) - TP můžeme stručně označit jako systematicky rozvíjený obor (moderní, post-moderní, post-industriální[9]) právní vědy. Rozvoj teorie práva jako relativně svébytné disciplíny můžeme datovat do počátků 19.století.[10] Do této doby bylo obecné myšlení o právu součástí filozofie. Hlavním motorem vzniku nového samostatného oboru byl bezpochyby *právní pozitivismus*. Pozitivismus [11] nehledá odpověď na otázku co je prapodstatou věcí, pozitivismus velí hledat a chápat (analyzovat) empirická fakta, tj. data která se dají verifikovat na základě lidské zkušenosti (praxe, prožitků). Tedy zkoumání faktů právní reality získaných empirickým výzkumem. Když se zde zmiňujeme o počátcích **právní teorie** je vhodné pro informační komplexnost dodat, že období zrodu **právní teorie** je spjato s tzv. Obecnou naukou právní (Allgemeine Rechtslehre), která učinila svým metodologickým východiskem právě výše citovaný právní pozitivismus[12].

Právní vědu můžeme charakterizovat jako souhrn vědních disciplín, jež usilují o proniknutí od jevových stránek k podstatě práva jako normativního systému.[13]

Erudovanému čtenáři netřeba připomínat, že právní věda se tímto úkolem zaobírá velmi dlouhodobě, vždyť kořeny tohoto „bádání“ možno nalézt již v dobách antických, ve starém Řecku byla právní věda součástí tzv. univerzální filozofie, rozepisovat se o významu práva římského by též nebylo ničím jiným než zmíněným nošením nočních ptáků do Athén.

Spolu např. s M.Večeřou můžeme právní vědu charakterizovat a katalogizovat jako vědu společenskou, kterou zahrnujeme mezi vědy humanitní v jejich širším chápání. Rozlišení věd společenských a přírodních, které překonává antické vnímání vědy jako univerzální, s sebou nese a

vyjadřuje i jisté metodologické konsekvence.[14] Vedle takového pojetí právní vědy se v historii objevila i celá řada specifických koncepčních a metodologických přístupů radících právní normativní systém mezi přírodní jevy a právní vědu mezi přírodovědné obory.[15]

V horizontální rovině se právní věda člení dle systému práva na jednotlivé vědní disciplíny (např. vědu správního práva nebo vědu trestního práva).

Jinak řečeno - dle stupně obecnosti lze právní vědy klasifikovat na :

- 1) obecné
- 2) speciální

ad 1) obecné - **Teorii práva** můžeme chápat jako nejobecnější právně-vědní disciplínu, která se zabývá tím, co přesahuje rámec jednotlivých parciálních odvětví práva

ad 2) speciální - zabývají se jednotlivými oblastmi práva: např. výše zmíněné vědy: správního práva nebo trestního práva či obchodního práva

Tážeme-li se - v souladu se titulkem našeho článku - na postavení, které v právní vědě zaujímá právní teorie, jistě je to postavení **klíčové**, což samozřejmě úzce souvisí s výše zmíněnou vlastností TP tedy její maximální obecností v porovnání s ostatními právními disciplínami. O toto zásadní postavení se do jisté míry dělí s právní filozofií (resp. filozofií práva). Tato dělba, dle mého soudu však není toho charakteru, že by právní filozofie „spotřebovávala“ parciální segment dominance právní teorie v právní vědě, ale spíše jde o relaci vzájemného doplňování a obohacování. Stěžejním úkolem právní filozofie je zkoumání otázek původu, podstaty a smyslu působení práva ve společnosti. [16] V. Veverka konstatuje, že vztah právní filozofie k teorii práva byl vždy až na výjimky *velmi blízký*, zvláště když uvážíme, že v právní filozofii jako samostatném právním oboru byly vždy profilujícími tématy smysl a funkce *pozitivního práva* i dokonce v kontextu se soudobým jusnaturalismem odůvodňujícím určité splývání s pozitivním právem.[17]

Zbytkový princip - v kontextu předkládaného článku a zejména vzhledem k otázce vztahu právní filozofie a právní teorie je vhodné zmínit tento „zbytkový“ (remanentní či zůstatkový)[18] princip. Je založený na hypotéze, že **teorie práva** slouží převážně k *empirickému (zkušenostnímu)* zkoumání práva, takže do právní filozofie náležejí všechny otázky a úvahy o právu, odečteme-li teoretické závěry, argumentaci, soubory dat atd. z empirického zkoumání práva[19].

Místo teorie práva v systému právní vědy - základní teze:

Podívejme se na celou věc teleologicky:

Tedy za A. si ve zkratce (heslovitě) naznačíme předpoklady (resp.problémové okruhy) a posléze hovořme o úkolech a cílech právní teorie.

A. - předpoklady:[20]

- 1) Ubi societas, ibi ius
- 2) právo není disciplína exaktní, ale argumentativní (Knapp[21] nebo B.H.Levy [22])
- 3) nejsme schopni poznávat skutečnost, ale jen její projevy (Kant[23])
- 4) manipulace s právem probíhá ve více rovinách - tvorba, interpretace, aplikace, argumentace
- 5) právo je předmětem zkoumání i dalších (resp. partikulárních vědních oborů) Např. právní filozofie, vědy správního práva nebo vědy občanského práva. S jejich existencí je třeba počítat. Vzájemně si předávají poznatky s právní teorií, a tudíž se vzájemně obohacují.

úkoly právní teorie:

- 1) vymezení pojmu práva a důvodů jeho závaznosti (grundnorma - Kelsen[24], společenská smlouva - Rousseau[25], Boží vůle - T. Akvinský[26], přirozenost - Seto[27], cíl - K.Engliš[28],...)
- 2) definice právních pojmů a metod - společně pro všechny ostatní právní disciplíny - cíl: umožnit systematické zkoumání, aplikaci a vývoj práva + popis metodologických a koncepčních rozdílů (např. mezi pozitivistickou a přirozenoprávní metodologií - Weyr[29], Kelsen[30], Rawls[31])
- 3) definice postupů, metod a technik právo tvorby a forem, v nichž se právo tvoří (NPA, norm. smlouva, precedens, ...) - Habermas[32]
- 4) vývoj metod pro použití práva v obtížných situacích[33]
- 5) odhad budoucího vývoje existence a efektivity práva a návrhy řešení pro zachování jeho funkce - postmoderna - Derrida[34], Benjamin[35], Pascal[36],
- 6) vývoj moderních a perspektivních metod právního vzdělávání (kritická právní teorie - Tushnet[37], Příbáň[38], ...)

Závěr

Na heslovitém půdorysu naznačených úkolů vidíme obrovský význam právní teorie, jelikož takové důležité úkoly může (vy)řešit jen věda klíčového významu.

Radikálnější oponent by s poukazem na vyšší míru efektivity a racionality právní vědy mohl proti existenci právní teorie (resp. proti jejímu zásadnímu významu) namítnout, že řadu úkolů a odborných problémů by si jednotlivé „dílčí“ právní disciplíny mohly řešit samy a posléze si své poznatky intenzivněji transferovat. Já tomuto oponuji: Hlavní raison d'être právní teorie v dnešní době spatřuji, mimo výše zmíněných úkolů a cílů, v obecném (resp. nejobecnějším) pojetí TP, tedy že jde o určitou teoretickou hradbu bránící vědeckému nešvaru spočívajícím v tom, že mnohdy pro jednotlivé stromy není vidět celý les (v našem případě právo).

JUDr. Petr Kolman, Ph.D.,
odborný asistent na PF MU v Brně

Seznam literatury (primární a sekundární)

Boguszak, J. - Čapek, J. - Gerloch, A. : Teorie práva. Praha: ASPI Publishing, 2004

Engliš, K.: „Kritika normativní teorie.“ 203 a násl. in Brněnská škola právní teorie. Praha: Karolinum, 2003.

Gerloch, A., Maršálek, P. (eds): Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi, Sborník příspěvků z vědeckého kolokvia kateder teorie práva, Eurolex Bohemia, Praha 2003,

Harvánek, J.a kol.: Právní teorie, Iuridica Brunensia, Brno, 1995

Hendrych, D. a kol.: Správní právo, obecná část, 6. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006,

Knapp, V. a kol.: Tvorba práva a její současné problémy, Linde Praha, 1998
Madar, Z.: Slovník českého práva , 2. rozšířené a doplněné vydání, Linde Praha, 1999,
Kelsen, H. Všeobecná teorie norem. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000
Rousseau, J. J., Cranston, N.V. The Social Contract. Penguin Books, London, 1968
Akvinský, T.: An Introduction to the Metaphysics of St. Thomas Aquinas, Gateway Editions, 1997
Seto, T. A: General Theory of Normativity. Los Angeles: Loyola Law School, 2003
Průcha, P.: Správní právo, obecná část, 7 vydání, MU Brno a nakl. Doplněk, Brno, 2007
Rawls, J.: Teorie spravedlnosti. Praha: Victoria Publishing, 1995.
Habermas, J.: Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy (Studies in Contemporary German Social Thought), The MIT Press, 1998.
Derrida, J.: Síla zákona. Praha: OIKOYMENH, 2002
Šín, Z.: Tvorba práva, 1.vydání, Praha: C.H.Beck, 2003
Varvařovský, P.: Základy práva, Praha: ASPI Publishing, 2004
Veverka, V. a kol.: Základy teorie práva a právní filozofie, Codex Praha, 1996,

[1] Srov. blíže Průcha, P.: Správní právo, obecná část, 7 vydání, MU Brno a nakl. Doplněk, Brno, 2007

[2] Cit. Hendrych, D. a kol.: Správní právo, obecná část, 6. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006, str. 16

[3] Cit. Hendrych, D. a kol.: Správní právo, obecná část, 6. vydání, C.H.Beck, Praha, 2006 , str.16

[4] Cit. Rivero, J. : Droit administratif, 3.vydání, vydavatel. Dalloz , Paris, 1990, str. 24 (nahore)

[5] Cit. Baxa J.:in Spravedlnost je někdy drahá, týdeník (rozhovor s J.Baxou) , Profit 5/2010

Praha, 2010 - Baxa dále na adresu SP dodává: Kromě toho je postiženo rezortismem – každé ministerstvo si své zákony připravuje samo a není tady síla, která by tvorbu zákonů nějak sjednotila. Kromě celkového bobtnání právního řádu a jeho zvyšující se nepřehlednosti vznikají zbytečné interpretační rébusy.

[6] Studenty leckdy nesprávně zaměňována za správní vědu

[7] Cit.: Průcha, P.: Správní právo, obecná část, 5 vydání, MU Brno , 2003, str. 47

[8] Autor si je zde vědom slov bývalého ústavního soudce V.Cepla, který v jednom z rozhlasových pořadů (vysílaných veřejnoprávním rozhlasem), kritizoval současný trend mnohých právních vědců (a právníků vůbec) , kteří to , co by se dalo napsat na 5 stran „roztáhnou“ na 20 stran a mylně se domnívají, že pak se pak článek stane přínosnějším.

[9] O tom v jaké době vlastně žijeme vede řada filozofů, právních teoretiků a sociologů (a samozřejmě nejen jich) vleklé a komplikované spory, vzhledem k dávnému ubi societas ibi ius má tento sporný diskurs dle mého soudu i přímý vliv na to jakým přídatným jménem je správné označit stávající právní vědu.

[10] Srov. např. Boguszak, J. – Čapek, J. – Gerloch, A. : Teorie práva. Praha: ASPI Publishing, 2004, str. 14

[11] Něco dokazatelného, proto skutečného, vzletněji řečeno něco pravdivého

[12] Harvánek, J.a kol.: Právní teorie, Iuridica Brunensia, Brno, 1995, str. 28

[13] Srov. např. Madar, Z.: Slovník českého práva , 2. rozšířené a doplněné vydání, Linde Praha, 1999, str. 1050

[14] Večeřa, M. in Gerloch, A., Maršálek, P. (eds): Problémy interpretace a argumentace v soudobé právní teorii a právní praxi, Sborník příspěvků z vědeckého kolokvia kateder teorie práva, Eurolex Bohemia, Praha 2003, str.33

[15] Viz např. Boutroux, E.: Natural Law in Science and Philosophy, Macmillan Company, New York, 1914

[16] Od dob Platona se formovala v sektoru tzv. obecné filozofie a spolu s filozofií státu se profilovala v součást etiky

[17] Cit. Veverka, V. a kol.: Základy teorie práva a právní filozofie, Codex Praha, 1996, str. 264

- [18] Výše citovaný právní teoretik Doc. Veverka používá pojem „zbytkový“
- [19] Srov. Veverka cit. dílo – str. 265
- [20] Zde děkuji za pomoc, osobní konzultaci a inspiraci JUDr. R. Polčákovi, Ph.D. odbornému asistentovi na PF MU v oboru právní teorie, od roku 2010 R.P. působí jako vedoucí Ústavu práva a technologií PF MU
- [21] Knapp, V. Teorie Práva. Praha: C.H. Beck, 1995
- [22] Beryl Harold Levy : Anglo-American philosophy of law: an introduction to its development and outcome, Transaction Publishers, 1991, ISBN 0887383440 , str. 96
- [23] Kant, I. Kritik der praktischen Vernunft. Erlangen: Harald Fischer, 1986
- [24] Kelsen, H. Všeobecná teorie norem. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000
- [25] Rousseau, J. J., Cranston, N.V. The Social Contract. Penguin Books, London, 1968
- [26] Akvinský, T.: An Introduction to the Metaphysics of St. Thomas Aquinas, Gateway Editions, 1997
- [27] Seto, T. A: General Theory of Normativity. Los Angeles: Loyola Law School, 2003
- [28] Engliš, K.: „Kritika normativní teorie.“ 203 a násl. in Brněnská škola právní teorie. Praha: Karolinum, 2003.
- [29] Weyr, F.: „Pojem normy.“ 55 a násl. in Brněnská škola právní teorie. Praha: Karolinum, 2003.
- [30] Kelsen, H.: Všeobecná teorie norem. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000
- [31] Rawls, J.: Teorie spravedlnosti. Praha: Victoria Publishing, 1995.
- [32] Habrmas, J.: Between Facts and Norms: Contributions to a Discourse Theory of Law and Democracy (Studies in Contemporary German Social Thought), The MIT Press, 1998.
- [33] „Při řešení obtížných praktických právních otázek téměř vždy používáme doktrinárních poznatků a odborné publikace se tak stávají i důležitou oporou stran v argumentaci před soudy.“ cit. Polčák, R. in Harvánek, J. a kol.: Teorie práva. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008, s. 271.
- [34] Derrida, J.: Síla zákona. Praha: OIKOYMENH, 2002
- [35] Benjamin, W.: Zur Kritik der Gewalt und andere Aufsätze. Frankfurt a.M.: Suhrkamp Verlag, 1965
- [36] Pascal, B.: Myšlenky. Praha: Mladá fronta, 2000.
- [37] Tushnet, M, A: Court divided, W. W. Norton & Company, 2005
- [38] Příbáň, J.. Sharing the Paradigms? Critical Legal Studies and the Sociology of Law, in An Introduction to Law and Social Theory, Hart Publishing, Oxford, 2002.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepřevzaté povolení stavby a změna územního plánu](#)
- [Letiště a letecké stavby](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Limity dohledu nad výkonem znalecké činnosti](#)
- [Stavebníci získávají od roku 2026 silnější pozici v soudních sporech o povolení stavby](#)
- [Novela zákona o spotřebitelském úvěru: zásadní regulatorní přelom, který změní finanční trh i praxi poskytovatelů spotřebitelských úvěrů](#)
- [Regulace cen taxislužby v roce 2026: co se mění a jaké mají obce možnosti?](#)
- [Jaké klíčové změny přináší návrh novely stavebního zákona?](#)

- [Nový zákon o zbraních a střelivu](#)
- [Novela zákona o pyrotechnice: likvidace profesionálů namísto zmírnění negativních vlivů](#)
- [Nový zákon o zbraních - hlavní a vedlejší držitelé a změny v posuzování zdravotní způsobilosti](#)